

Opgave 1 Solidariteit in het pensioenstelsel

Bij deze opgave horen tabel 1, tekst 1, figuur 1 en figuur 2 .

Inleiding

Vanaf het moment van pensionering heeft iedereen recht op een AOW-uitkering (Algemene Ouderdomswet) en daarnaast hebben veruit de meeste werknemers een aanvullend pensioen bij hun werkgever opgebouwd. Het huidige systeem van de aanvullende pensioenen is gebaseerd op solidariteit. De deelnemers aan een pensioenfonds vormen een collectief en bouwen gezamenlijk een kapitaal op waar later hun pensioen uit wordt betaald.

Deze opgave gaat over het Nederlands pensioenstelsel en enkele resultaten van het onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) naar solidariteit in het pensioenstelsel.

Gebruik tabel 1.

In tabel 1 zijn de achtergrondkenmerken van de respondenten in het onderzoek van het SCP weergegeven. In het SCP-rapport staat: “Het feit dat onze enquête is afgenomen bij een online onderzoekspanel maakt dat men zeer terughoudend dient te zijn met het generaliseren van de bevindingen naar de totale Nederlandse bevolking (alle werkzame personen in Nederland). Deelnemers aan een (online) onderzoekspanel wijken vaak af van ‘gewone’ Nederlanders, (...)”.

- 2p 1 Leg de uitspraak van de SCP-onderzoekers uit dat men terughoudend moet zijn met het generaliseren van de bevindingen naar alle werkzame personen in Nederland.

Gebruik in je uitleg:

- de percentages uit tabel 1 van een achtergrondkenmerk;
- een wetenschappelijke eis die aan onderzoek gesteld wordt.

Gebruik tekst 1 en figuur 1.

- 3p 2 Beredeneer welke conclusie je op grond van tekst 1 en figuur 1 kunt trekken over de mate van binding in de Nederlandse samenleving. Betrek in je redenering:
- het hoofdconcept binding en een voorbeeld uit tekst 1;
 - het kernconcept sociale institutie en een voorbeeld uit tekst 1;
 - het kernconcept sociale cohesie en een voorbeeld uit figuur 1.

Figuur 1 geeft antwoord op de onderzoeksvraag: ‘Hoe belangrijk vinden verschillende categorieën werknemers solidariteit binnen het pensioenfonds?’

- 2p 3 a Is het waarschijnlijk dat een functionalist deze onderzoeksvraag zou stellen? Leg je antwoord uit. Gebruik in je uitleg de functionalistische benadering.
- b Is het waarschijnlijk dat een marxist deze onderzoeksvraag zou stellen? Leg je antwoord uit. Gebruik in je uitleg de marxistische benadering.

Gebruik tekst 1.

Democratisering is kenmerkend voor de modernisering van politieke verhoudingen. In het democratiseringsproces kunnen drie ontwikkelingen onderscheiden worden. De eerste twee ontwikkelingen zijn het ontstaan van de rechtsstaat en de ontwikkeling van de parlementaire democratie. De invoering van het pensioenstelsel maakt deel uit van de derde ontwikkeling.

- 2p 4 a Noem deze derde ontwikkeling.
- b Leg uit dat de invoering van het nieuwe pensioenstelsel deel uitmaakt van deze derde ontwikkeling. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van deze derde ontwikkeling;
 - een voorbeeld uit tekst 1.

Gebruik de regels 18 tot en met 47 van tekst 1.

Het Nederlandse pensioenstelsel berust op drie pijlers.

- 3p 5 Leg voor elke pijler uit welke politieke stroming daarin het meest herkenbaar is. Gebruik in je uitleg een uitgangspunt van de betreffende stroming.

Bekijk figuur 2.

In figuur 2 zijn belangrijke maatschappelijke trends zichtbaar: de vergrijzing (de toename van het aantal ouderen) en de ontgroening (de daling van het aantal kinderen) vanaf begin van de jaren 60 van de vorige eeuw.

Vooraf door de combinatie van vergrijzing en ontgroening komt het draagvlak voor solidariteit onder druk te staan, aldus het SCP. In de toekomst zijn er dus enerzijds minder werkenden die premie betalen en anderzijds meer mensen die recht hebben op pensioen.

De daling van het aantal kinderen werd mede veroorzaakt door de introductie en het wijdverbreide gebruik van de anticonceptiepil.

- 4p **6** Leg uit met welke twee kernconcepten bij het hoofdconcept verandering de daling van het aantal kinderen zoals weergegeven in figuur 2 en de introductie en het wijdverbreide gebruik van de anticonceptiepil samenhangen. Noem in je antwoord de naam van de twee kernconcepten.

Opgave 1 Solidariteit in het pensioenstelsel

tabel 1

Achtergrondkenmerken van de respondenten, vergeleken met het totaal aantal werkzame personen in Nederland, 2014 (in procenten)

	respondenten (n = 1.067)	werkzame personen in Nederland (N = 8.145.000)
geslacht		
man	5	53,4
vrouw		46,6
leeftijd		
16-24 jaar	0,7	15,6
25-34 jaar	19,4	20,8
35-44 jaar	31,7	22,2
45-54 jaar	22,4	25,1
55-64 jaar	23,5	16,3
≥ 65 jaar	2,3	n.v.t.
opleidingsniveau		
laag (maximaal vmbo)	16,0	21,2
middelbaar (havo/vwo, mbo)	31,0	43,3
hoog (hbo, wo)	53,0	34,8

Toelichting

Alle respondenten zijn geselecteerd op het feit dat zij betaald werk in loondienst verrichten dan wel als zelfstandige of freelancer werkzaam zijn.

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau, augustus 2015

tekst 1

Opkomst van het collectieve pensioencontract en de drie pijlers van het Nederlands pensioenstelsel

Tussen 1954 en 1972 voltrekt zich in het pensioen de overgang van een pensioen dat de werkgever uit zorgplicht zijn werknemers aanbiedt naar
5 een door de werknemer gevoeld en geclaimd recht op pensioen. De

oprichting van de Stichting van de Arbeid en de toenemende invloed van de vakbonden dragen daar aan
10 bij. Maar wellicht belangrijker is dat de overheid zich nadrukkelijk gaat bemoeien met het arbeidspensioen.

In de jaren vijftig van de vorige eeuw zijn twee wetten ingevoerd: de
 15 Pensioen- en spaarfondsenwet (PSA, 1954) en de Algemene Ouderdomswet (AOW, 1957).

Het Nederlandse pensioenstelsel is gebaseerd op drie pijlers:

20 **Pijler 1.** De AOW (Algemene Ouderdomswet) is een basispensioen van de overheid. Iedereen die de AOW-leeftijd heeft bereikt en in Nederland woont of heeft gewoond, heeft hier
 25 recht op. De Belastingdienst int de premies volksverzekeringen tegelijk met de inkomstenbelasting. Men ontvangt het AOW-pensioen vanaf de dag dat men de AOW-leeftijd heeft
 30 bereikt.

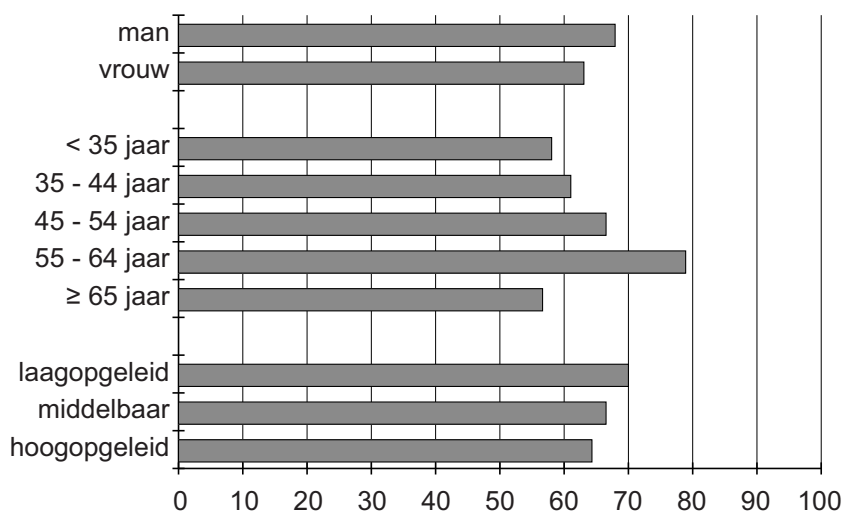
Pijler 2. De tweede pijler betreft het aanvullend pensioen, dat vrijwel alle werknemers via het betalen van premies verplicht opbouwen via hun
 35 werkgever. Binnen de aanvullende pensioenen is solidariteit tussen groepen mensen decennialang min of meer vanzelfsprekend geweest: de deelnemers aan een pensioenfonds
 40 vormen een collectief en bouwen gezamenlijk een kapitaal op waar later hun pensioen uit wordt betaald.

Pijler 3. En daarbovenop kunnen
 45 burgers een individuele pensioenverzekering afsluiten bij een verzekeringsmaatschappij.

naar: J.H. Tamerus, (2011) en Sociaal en Cultureel Planbureau, augustus 2015

figuur 1

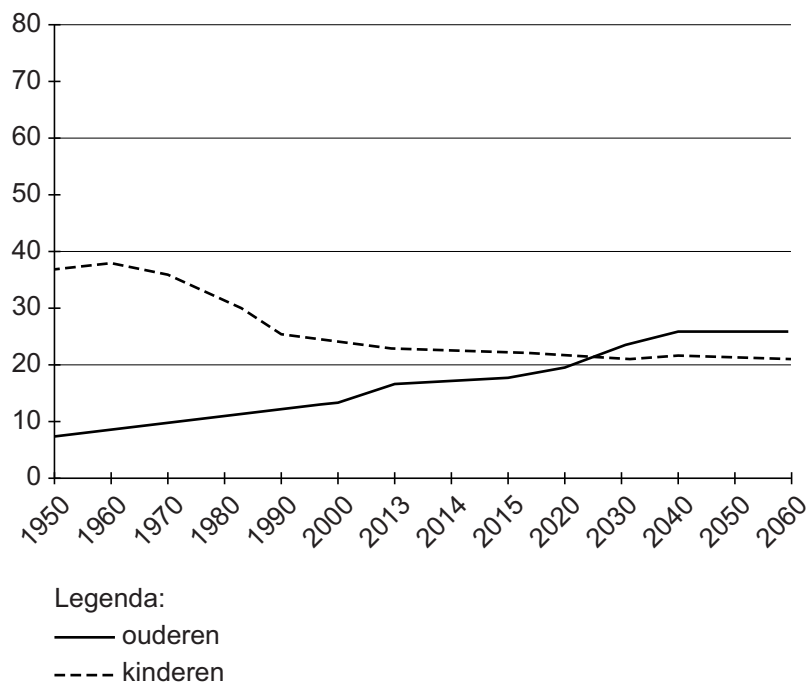
Percentage werknemers dat het eens is met de stelling: ‘Solidariteit binnen het pensioenfonds is belangrijk’, naar enkele achtergrondkenmerken, 2014 (n = 1.067)

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau, augustus 2015

figuur 2

Aandeel van ouderen (65-plussers) en kinderen (tot 20 jaar) in de bevolking van 15 tot 65 jaar, 1950-2060 in procenten

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau, augustus 2015